

ESPERANTO

Een informatiepakket voor een werkstuk of spreekbeurt

COLOFON

Tekst: Jan Bemelmans

Illustraties: CMO en zijn licentiegevers, Flickr, Wikimedia Commons, Esperanto-Nederland, Universala Esperanto-Asocio, Harvard, Goethe-Instituut, Wordpress, Blogspot

De inhoud is met zorg samengesteld. Mocht u van mening zijn dat inbreuk is gedaan op uw auteursrechten of beeldrechten, dan verzoeken wij u vriendelijk contact met ons op te nemen via cmo@fm.ru.nl.

Centrum voor Mondiaal Onderwijs

Postbus 9108
6500 HK Nijmegen
tel. 024-3613074
e-mail: cmo@fm.ru.nl
<http://www.cmo.nl>

De Scriptieservice Nieuwe Stijl is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van Kerk en Wereld en door een solidariteitsbijdrage van de gezamenlijke religieuzen in Nederland via de commissie PIN.

© Centrum voor Mondiaal Onderwijs, Nijmegen, 2011

INHOUD

Heel veel talen: dat is een probleem	pag. 1
De oplossing: één neutrale internationale taal	pag. 3
De bedenker van het Esperanto	pag. 6
Esperanto - een plantaal	pag. 9
Het eerste boekje	pag. 11
Het Esperanto: Goede tijden, slechte tijden	pag. 13
Proeven aan het Esperanto	pag. 17
Lidwoorden	pag. 17
Zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden	pag. 17
Werkwoorden	pag. 18
Taal zonder grenzen	pag. 21
Heeft het Esperanto een toekomst?	pag. 24
Aantekeningen	pag. 25
Meer op internet	pag. 27

HEEL VEEL TALEN: DAT IS EEN PROBLEEM

Misschien maak je het wel eens mee: die nieuwe burens die een taal spreken die je helemaal niet kunt verstaan. Of op vakantie in een mooi land, waar je met handen en voeten moet proberen duidelijk te maken wat je wilt zeggen. Dit zijn twee voorbeelden waarbij je vaak merkt dat we een taalprobleem hebben. Het is duidelijk: we spreken niet allemaal dezelfde taal.

Ook volwassenen hebben met dit probleem te maken. Denk maar aan mensen die werken bij internationale organisaties. Op tv of op foto's zie je hoe iemand een toespraak houdt. De mensen in de zaal hebben allemaal een koptelefoon op. In een aparte ruimte is een groot aantal tolken voortdurend bezig te vertalen wat de spreker zegt. En dat in allerlei andere talen. Dit heet *simultaanvertalen*.

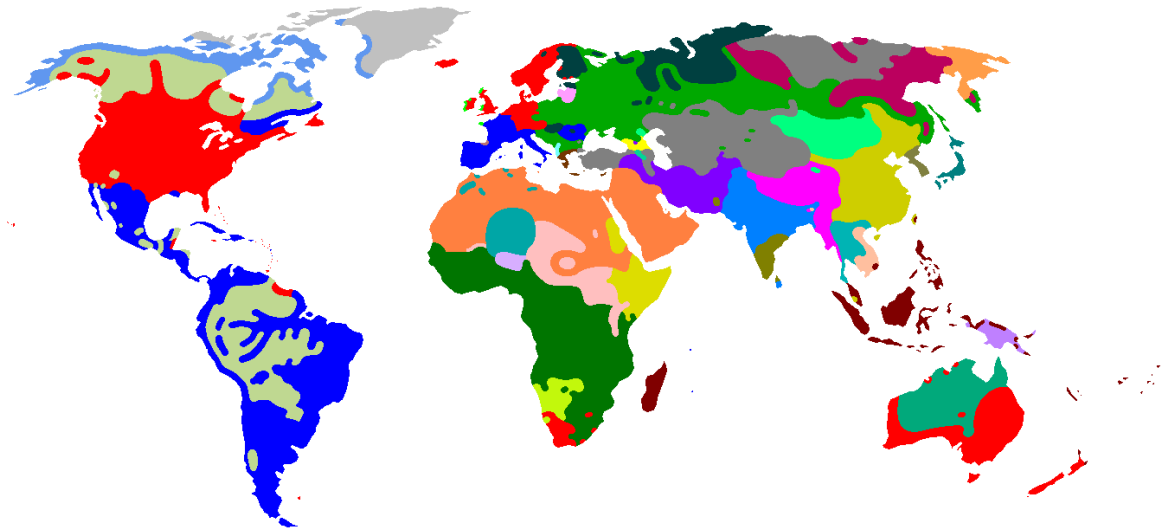
Een tolk bij de Verenigde Naties.

We zien dit met name bij vergaderingen van de Verenigde Naties en de Europese Unie. Houdt bijvoorbeeld iemand bij de VN een toespraak in het Engels, dan moet die doorlopend in nog vijf andere *officiële werktalen* worden vertaald. Een *officiële werktal* is een taal die bij vergaderingen en in documenten wordt gebruikt. Bij de EU is het aantal officiële werktalen 23. Staat daar iemand een betoog te houden in bijvoorbeeld het Litouws, dan vertalen ze dit naar 22 andere EU-talen. Daar komt nog bij dat binnen de VN en de EU er een enorme stroom documenten gemaakt wordt. Deze documenten vertaalt men vanuit de oorspronkelijke werktal in alle andere werktalen. Hierbij kunnen alle combinaties voorkomen. Bij de Verenigde Naties zijn dat er dertig, bij de Europese Unie 506. Hoe komen we aan deze twee getallen? Bij de VN moet je vanuit elk van de zes officiële werktalen kunnen vertalen naar vijf andere. Het reksommetje is dan: $5 \times 6 = 30$. Bij de EU is het reksommetje: $22 \times 23 = 506$. Voor al dit vertaalwerk is een hele grote groep tolken en vertalers nodig. Al dat vertalen door tolken en vertalers kost de VN en de EU handenvol geld. De Europese Unie geeft er jaarlijks meer dan een miljard euro aan uit!

Het aantal talen dat de VN en de EU als officiële werktal gebruiken valt in het niet bij het aantal talen dat de mensen over de hele wereld spreken. Dat zijn er maar liefst ongeveer 6.800. Laten we bij enkele talen eens gaan kijken hoeveel mensen die taal spreken.

De meest gebruikte taal ter wereld is het Mandarijn-Chinees. Ongeveer 885 miljoen mensen spreken deze taal. Circa 337 miljoen mensen bedienen zich van het Engels en ongeveer 335 miljoen mensen spreken Spaans. Ter vergelijking: op aarde leven zo'n 7 miljard mensen. In Europa is het Duits de meest gesproken taal. Ongeveer negentig miljoen mensen gebruiken het.

De *moedertaal* is de taal die je ouders spreken en die ze jou geleerd hebben. Er zijn heel veel mensen die naast hun moedertaal nog een of meer andere talen spreken of schrijven. Deze talen hebben ze niet van huis uit meegekregen, maar bijvoorbeeld op school geleerd. Zo'n later geleerde taal noemen we een *vreemde taal*. Is iemand bijvoorbeeld in zijn familie grootgebracht met het Nederlands, dan is die taal de moedertaal. Spreekt diezelfde persoon ook Engels, maar heeft hij die taal niet van thuis meegekregen, dan is het Engels voor hem een vreemde taal.

Deze kaart laat aan elkaar verwante talen in de wereld zien.

Het is handig om naast je moedertaal ook een vreemde taal goed te kunnen spreken en schrijven. Zo kun je mensen uit andere landen begrijpen. Maar dan ben je er nog niet. Om mensen uit heel veel verschillende landen met allerlei verschillende talen te kunnen begrijpen, zou je een heleboel vreemde talen moeten leren. Er zijn mensen die dit ook doen! Maar zo iets kan lang niet iedereen.

Mensen kunnen een vreemde taal uit vrije wil leren, maar ze kunnen er ook toe worden verplicht of zelfs gedwongen worden. In de tijd van de Sovjet-Unie (1922-1991) zijn de mensen in alle landen waar de Sovjet-Unie grote macht heeft verplicht Russisch te leren. Europese landen hebben lange tijd de macht in hun kolonies in Afrika. De mensen daar moeten ook de taal van het overheersende land leren, bijvoorbeeld Frans (taal van Frankrijk) of Engels (taal van Groot-Brittannië). In sommige gevallen mogen ze hun eigen (moeder)taal zelfs niet meer gebruiken.

Soms komen mensen in verzet als ze gedwongen worden om een vreemde taal te leren omdat men die ziet als "de taal van de overheerser", of zelfs als "de taal van de vijand". Het gebeurt ook dat mensen in verzet komen uit *patriottisme* (liefde voor het vaderland) als ze gedwongen worden om een vreemde taal te leren. Ook dat draagt bij tot het al genoemde taalprobleem. Is er wel een oplossing voor? Dit bespreken we in het volgende hoofdstuk.

DE OPLOSSING: ÉÉN NEUTRALE INTERNATIONALE TAAL

We hebben gezien dat taalproblemen zich op verschillende manieren kunnen voordoen. Zijn deze problemen op te lossen?

Internationale contacten zijn er al vele eeuwen. Het ging vroeger vooral om handelscontacten. Denk maar aan reizende kooplieden die op een markt in het buitenland hun waren verkochten. Ook waren er veel mensen die naar een ander land reisden om daar een ambacht te leren. Dit gebeurde vaak in de Middeleeuwen.

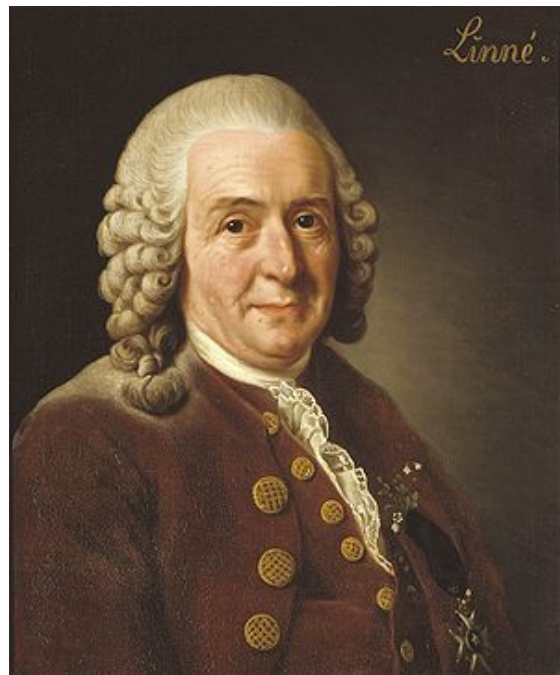

Maar ook op grote schaal zien we van die contacten, bijvoorbeeld langs de *Zijderoutes*. Dat zijn handelsroutes die onder andere van Zuid-Europa naar China liepen. Die routes liepen door heel veel verschillende landen met veel verschillende talen. Om elkaar onderweg te kunnen verstaan zijn in de loop van de tijd verschillende talen gebruikt.

Zijderoutes, in het rood over land, in het blauw over zee.

Onder de talen die voor die internationale contacten werden gebruikt neemt het Latijn een bijzondere plaats in. Eerst werd de taal gebruikt in het Romeinse Rijk, later doet de taal dienst binnen de rooms-katholieke kerk. Eeuwenlang wordt de taal veel gebruikt voor met name geschreven teksten. Onder meer om schriftelijk verslag te doen van wetenschappelijk onderzoek. Ook nu kom je het Latijn nog regelmatig tegen. Zo gebruikt de rooms-katholieke kerk de taal nog steeds tijdens kerkdiensten. Alle planten- en diersoorten hebben een Latijnse naam. Deze namen worden in de hele wereld gebruikt. De Zweedse natuuronderzoeker Carolus Linnaeus (1707-1778) heeft de planten- en diersoorten die namen gegeven.

Ook ziekten en aandoeningen hebben Latijnse namen. Bij het uitschrijven van recepten voor medicijnen wordt nog steeds het Latijn gebruikt.

Carolus Linnaeus

Vanaf de late Middeleeuwen zien we dat de talen van de landen met de meeste macht internationaal het meest worden gebruikt. Naarmate Europese landen meer kolonies over zee stichten krijgen ze meer macht. Van de 15^e tot en met de 17^e eeuw zijn het vooral Spanje en Portugal die veel macht hebben. De invloed van die twee landen groeit vooral in Latijns-Amerika. In de Latijns-Amerikaanse landen worden het Spaans en het Portugees nog steeds het meest gesproken.

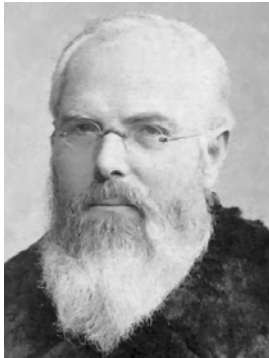
In de 18^e eeuw neemt de macht van Frankrijk sterk toe. Daarmee wordt de internationale rol van het Frans steeds belangrijker. Het Frans wordt zelfs een officiële werktal, onder meer bij diplomaten en bij de posterijen.

Gedurende de 19^e eeuw krijgt Groot-Brittannië steeds meer macht. Frankrijk echter verliest steeds meer macht en invloed. Hierdoor wordt het Engels naast het Frans steeds meer een officiële werktal. In de 20^e eeuw zet deze opmars van het Engels door. Eerst geleidelijk, maar na de Tweede Wereldoorlog in hoog tempo. Dit komt door de sterke economische en militaire invloed die de Verenigde Staten vanaf 1945 hebben, vooral in West-Europa. Tegenwoordig wordt het Engels internationaal op veel gebieden gebruikt, zoals in de luchtvaart en de internationale handel.

In veel landen wil men op een gegeven moment een taal niet meer gebruiken. Dit komt bijvoorbeeld omdat het de taal van een koloniale macht is. Of het is de taal van een bezetter in oorlogstijd. Zo zien we bijvoorbeeld in Indonesië dat het Nederlands als officiële taal is afgeschaft. Het Nederlands herinnert namelijk aan de periode tot 1949 waarin Indonesië een kolonie is van Nederland en de Nederlanders daar de dienst uitmaken.

De Sovjet-Unie maakt tot 1991 de dienst uit in veel Midden- en Oost-Europese landen. Zij schrijft voor dat alle leerlingen op school Russisch moeten leren. Als de Sovjet-Unie in 1991 wordt opgeheven, is dat voor veel Midden- en Oost-Europeanen een bevrijding. Het Russisch roept bij velen onprettige herinneringen op. Daarom verdwijnt in veel Midden- en Oost-Europese landen het Russisch als verplichte vreemde taal van het lesrooster. In plaats van het Russisch wordt het Engels nu steeds meer gebruikt in dit deel van Europa.

Johann Martin Schleyer, en het embleem van Volapük.

Kaft van het boekje uit 1887 in het Russisch.

In de populaire muziek is het Engels al vele jaren lang de meest gebruikte taal. Daar is men in Frankrijk niet blij mee. In dat land is zelfs een wet van kracht die voorschrijft hoeveel Franstalige muziek minimaal moet worden uitgezonden op de staatsradio.

In de 19^e eeuw vragen mensen zich af of het mogelijk is om een *neutrale* taal te gebruiken voor internationale contacten. Neutraal wil hier zeggen: zonder de beladenheid die we hiervoor hebben genoemd. Men komt op het idee om een nieuwe taal te maken en die als neutrale taal te gebruiken.

Zo bedenkt de Duitser Johann Martin Schleyer (1831-1912) de nieuwe neutrale taal *Volapük*. In 1880 presenteert hij de taal. De woordenschat van het Volapük is ontleend aan die van het Engels en het Duits, al zien de woorden er in het Volapük heel anders uit dan de Engelse en de Duitse woorden. Het Volapük blijkt echter moeilijk te leren en te gebruiken. Dat maakt de taal niet echt bruikbaar. Daarom leren en gebruiken maar weinig mensen de taal. Daar komt nog bij dat Schleyer het Volapük als zijn eigendom beschouwt. Niemand anders dan hij mag aan de taal sleutelen. Voorstellen om de taal te wijzigen wijst hij altijd af. Daardoor blijft de taal steeds even moeilijk om te leren en te gebruiken.

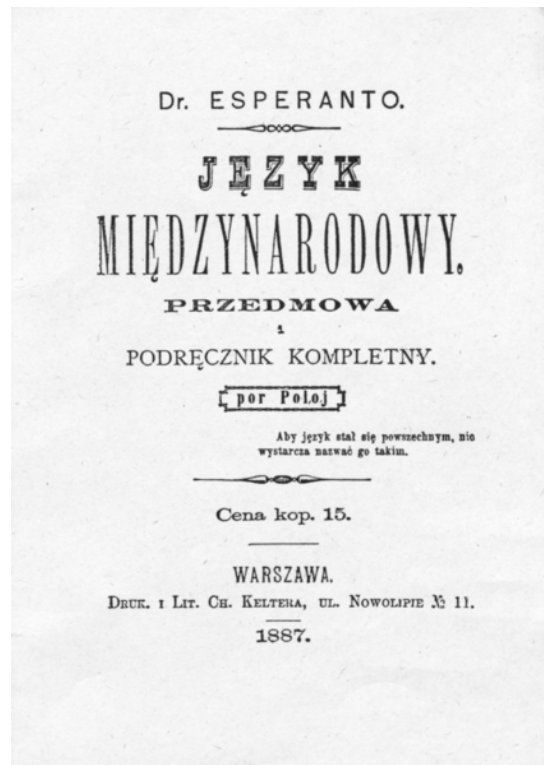
Ook andere mensen proberen een nieuwe neutrale taal te maken. Zo verschijnt in 1887 in de Poolse hoofdstad Warschau een boekje over een andere zelfgemaakte taal. De titel van het boekje is: *Internationale taal, voorwoord en compleet leerboek*. Het vermeldt als auteur *Doktoro Esperanto*. Wat er in dat boek staat lees je op de volgende bladzijden.

DE BEDENKER VAN HET ESPERANTO

De man die schuil gaat achter de naam Doktoro Esperanto heet in werkelijkheid Ludwik Lejzer Zamenhof. Hij wordt geboren op 15 december 1859 in Bialystok. Deze stad hoort in die tijd bij Litouwen. Tegenwoordig ligt die stad in het noordoosten van Polen. In de tweede helft van de 19^e eeuw wonen in Bialystok mensen van allerlei nationaliteiten. Anders gezegd, er zijn daar veel verschillende etnische groepen. Zo tref je er Litouwers, Polen, Duitsers, Russen en Joden aan. Tot die laatste groep inwoners hoort ook Zamenhof. Deze mensen spreken verschillende talen: Litouws, Pools, Duits, Russisch en Jiddisch. Als jongen komt Zamenhof vaak op het marktplein als hij op weg is naar school. Hij ziet daar hoe Litouwers nogal eens ruzie maken met Russen. Of Duitsers kibbelen met Polen. Mensen gaan zelfs met elkaar op de vuist.

Ludwik Lejzer Zamenhof

Het eerste boekje in het Pools.

De jonge Zamenhof is heel intelligent. Na de lagere school gaat hij naar het gymnasium. Hij voelt zich ook erg betrokken bij wat er in zijn woonplaats gebeurt. Het doet hem pijn dat veel mensen het zo slecht met elkaar kunnen vinden. Zamenhof gaat zich steeds meer afvragen waarom dat zo is. Hij komt tot de conclusie dat de mensen elkaar niet verstaan. Ze spreken elkaars taal niet en daardoor komen er misverstanden. Die misverstanden leiden dan weer tot ruzies en soms zelfs tot vechtpartijen.

Op het gymnasium leert Zamenhof vreemde talen, zoals het Grieks, Latijn en Duits. Zamenhof vraagt zich af of het misschien een goed idee is als de mensen allemaal dezelfde vreemde taal leren. Op die manier kunnen ze in die ene taal met elkaar praten. Hij kijkt of een van de talen die hij op school leert gebruikt kan worden. Maar het blijkt al snel dat het Duits en het Latijn niet geschikt zijn; te moeilijk. Zamenhof vindt dat wanneer mensen snel een vreemde taal willen leren die taal zo gemakkelijk mogelijk moet zijn.

Uiteindelijk besluit Zamenhof zelf een taal te gaan maken. Het moet een taal worden die de mensen in de hele wereld snel en gemakkelijk kunnen leren. Een taal die zoveel mogelijk goede eigenschappen van al bestaande talen heeft. Met de talen die hij van thuis uit heeft mee gekregen en de vreemde talen die hij kent gaat hij aan de slag. In 1878 heeft Zamenhof een eerste bruikbare taal klaar. Hij noemt die taal 'Lingwe Uniwersala' (Universele Taal). Hij laat zijn zelfgemaakte taal aan wat klasgenoten en vrienden zien. Die zijn heel enthousiast. Ze houden met z'n allen zelfs een feest om de succesvolle komst van de nieuwe taal te vieren.

Klara Silbern timer met wie Zamenhof getrouwd is. Zij en haar vader maken het eerste boekje mogelijk.

Zamenhof als oogarts in zijn eigen praktijk.

Maar de vader van Ludvik is helemaal niet zo blij met wat zijn zoon aan het doen is. Hij vindt het verspilling van tijd. Die kan zijn zoon veel beter aan zijn studie wijden. Als de jonge Zamenhof in Warschau is om daar aan de universiteit medicijnen te studeren, verbrandt zijn vader alle geschreven materiaal van zijn zelf gemaakte taal. Dit is voor Ludvik een flinke klap. Gelukkig zit de Lingwe Uniwersala heel goed in zijn geheugen. Hij hoeft daarom niet helemaal van voren af aan te beginnen. Zamenhof grijpt zelfs de kans aan om zijn taal nog verder te verbeteren en bij te schaven.

Na zijn medicijnenstudie wordt Zamenhof oogarts in Grodno, Wit-Rusland en begint daar een eigen oogartsenpraktijk. Dat levert hem echter niet veel geld op. Ondertussen werkt hij flink door aan zijn zelf gemaakte taal. Uiteindelijk is hij zo ver gevorderd dat zijn taal wereldkundig kan worden gemaakt in de vorm van een boekje. Het ontbreekt Zamenhof echter aan geld om de uitgave te betalen. Hij leert Klara Silbern timer (1863-1924) kennen, met wie hij zich verlooft. In 1887 trouwen ze met elkaar. Zij en haar vader betalen uiteindelijk de uitgave van het boekje. Dat verschijnt eind juli 1887.

Gedurende de rest van zijn leven besteedt Zamenhof heel veel tijd aan zijn taal, die ondertussen algemeen bekend is geworden als *Esperanto*. Deze naam is afgeleid van zijn schuilnaam en betekent "hij die hoopt". Hij vertaalt veel bestaande literatuur in het Esperanto: romans, verhalen, gedichten en toneelstukken. Hij vertaalt het Oude Testament van de Bijbel in het Esperanto. Zamenhof schrijft ook heel veel eigen werk in het Esperanto. Veel brieven, maar ook verhalen en gedichten. Aan het bekend maken van de taal zelf besteedt Zamenhof veel aandacht. Hij reist verschillende malen naar het buitenland om met andere mensen Esperanto te spreken en steeds meer mensen ertoe te bewegen om de taal te leren en gebruiken.

Graf van Zamenhof.

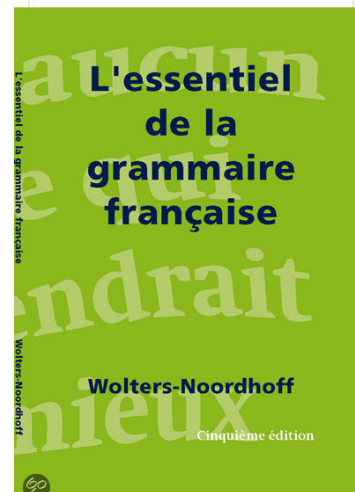
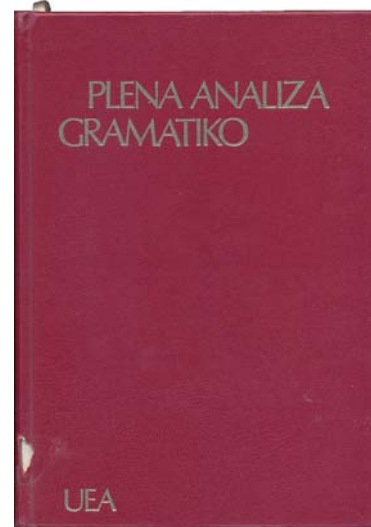
Zamenhof overlijdt op 14 april 1917 in zijn huis in Warschau aan een hartstilstand. Hij is dan 57 jaar oud. In 1959 erkent de *Unesco* (de organisatie voor onderwijs, wetenschap en cultuur van de Verenigde Naties) Zamenhof als een grote persoonlijkheid op het gebied van opvoeding, wetenschap en cultuur. De Unesco spreekt zich in 1954 en 1985 positief uit over de taal die Zamenhof heeft gemaakt. In veel landen zijn straten en pleinen naar de bedenker van de internationale taal vernoemd. In Nederland vind je bijvoorbeeld in Den Haag en in Groningen een Zamenhofstraat.

ESPERANTO – EEN PLANTAAL

Het Esperanto is een *plantaal*. Men zegt ook wel: Het Esperanto is een *kunsttaal*. Maar wat is eigenlijk een plantaal? En wat is het verschil tussen een plantaal en een taal als het Engels en het Nederlands?

Een plantaal is een taal die door één persoon of door een kleine groep mensen helemaal van de grond af is ontwikkelt. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld het Nederlands of het Engels. Deze talen zijn vanzelf ontstaan en door grote bevolkingsgroepen gebruikt. Ze zijn in honderden jaren geworden zoals we ze nu kennen. We noemen ze daarom *etnische talen* of *natuurlijke talen*. In de loop van de eeuwen kan zo'n taal in het dagelijks gebruik sterk veranderen. Probeer maar eens een Nederlandse tekst uit de 15^e eeuw te begrijpen. Je zult al snel merken dat onze taal in ruim 500 jaar tijd flink is veranderd.

Soms wordt een etnische taal uiteindelijk heel moeilijk. Zo moeilijk dat de mensen hem nauwelijks nog goed kunnen leren en gebruiken. In andere gevallen is een land pas onafhankelijk geworden en wil men daar met de officiële landstaal een nieuwe start maken. In beide gevallen benoemt de landsregering een officiële werkgroep die de taal eens flink onder handen moet nemen. Die werkgroep gaat de taal dan gemakkelijker maken. De werkgroep *standaardiseert* de spelling en de *grammatica* (de wijze waarop de taal in elkaar zit). Dit betekent dat men de taal zo verandert dat hij zo veel mogelijk volgens vaste regels is gemaakt die voor alle gebruikers dezelfde zijn en niet mogen veranderen. Zo'n taal noemen we dan ook een *standaardtaal*.

Voorbeelden van een standaardtaal zijn het Hebreeuws (de taal die de mensen in Israël spreken) en het Bahasa Indonesia, de officiële taal die alle burgers in Indonesië moeten kennen.

Het Turks is ook een standaardtaal. De grondlegger van het moderne Turkije, Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938) heeft hiervoor gezorgd. Het Turks wordt eerst geschreven in het Arabische schrift. Atatürk heeft dat vervangen door het Latijnse alfabet, zoals wij dat kennen. Atatürk heeft ook de grammatica van het Turks minder ingewikkeld gemaakt.

Een standaardtaal is wel nog altijd een etnische taal. Hij is spontaan ontstaan, maar op een bepaald moment flink hervormd.

De grondlegger van het moderne Turkije, Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938).

Dat iemand of een groep mensen een plantaal maakt kan verschillende redenen hebben. De twee voornaamste zijn:

- om te gebruiken in een verhaal of film. Een voorbeeld hiervan is het Klingon in de films en de tv-serie Star Trek;
- om te gebruiken als neutrale internationale taal. De oudste twee voorbeelden hiervan, die uit de 19^e eeuw, hebben we al gezien. Dat zijn het Volapük van Schleyer en het Esperanto van Zamenhof.

Maar ook in de 20^e eeuw zijn er kunsttalen gemaakt die bedoeld zijn als neutrale internationale taal. Het zijn er zelfs een heleboel. We noemen er enkele: Interlingua, Slovio en Ido. Die laatstgenoemde taal is bedoeld als verbetering van het Esperanto. Van al deze plantalen is het Esperanto veruit het succesvolst.

In het volgende hoofdstuk lees je hoe dit succesverhaal van deze taal begint.

Logo van het Klingontaal-instituut van Star Trek.

L'Espéranto
de poche

HET EERSTE BOEKJE

Het is 26 juli 1887. In de Poolse hoofdstad Warschau verschijnt een in het Russisch geschreven boekje. De titel ervan luidt: *Международный языкъ. Предисловіе и полный.* In het Nederlands heet het: Internationale Taal. Voorwoord en compleet leerboek. De schrijver ervan gaat schuil onder de naam Doktoro Esperanto. We weten nu wie deze Doktoro Esperanto is: de ontwerper van een nieuwe internationale taal, Ludwik Lejzer Zamenhof. Voordat Zamenhof zijn boekje kan uitbrengen moet hij wel een paar moeilijkheden overwinnen.

Zoals we op pagina 7 al kunnen lezen, verdient Zamenhof als oogarts weinig. Hij heeft daardoor geen mogelijkheid om de taal die hij aan het maken is in een boek uit te geven. Als hij Klara Silbernik leert kennen vertelt hij haar over zijn taalproject. Ook haar vader komt erover te weten. Allebei zijn ze er heel positief over. Zelfs zo positief, dat Zamenhof van Klara en van haar vader genoeg geld krijgt om het uitgeven van een boekje te kunnen betalen.

*Tsaar Alexander III
van Rusland*

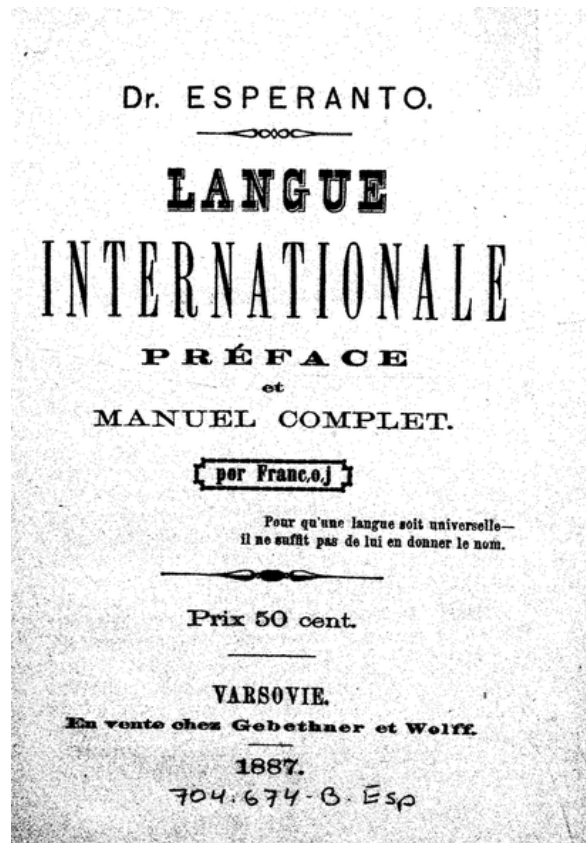
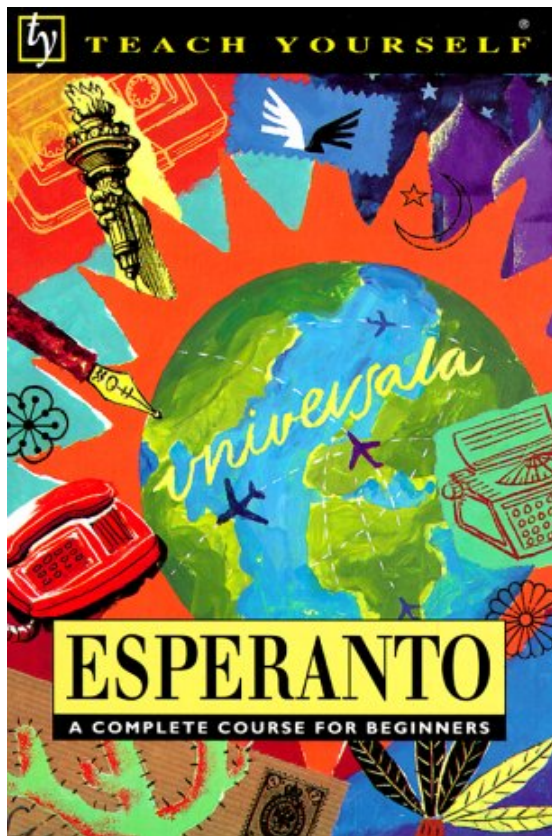

*Internationale Taal. Voorwoord en
compleet leerboek*

Zamenhof moet nog een andere hobbel zien te nemen voordat hij zijn taalproject wereldkundig kan maken. Zoals we al hebben gezien is de taal van het boekje het Russisch. Rusland wordt in 1887 bestuurd door tsaar (= keizer) Alexander III. Die is tussen 1881 en 1894 de baas van Rusland. Deze tsaar heeft bepaald dat alles wat in het Russisch wordt uitgegeven eerst op inhoud moet worden gecontroleerd. Er mogen geen dingen in staan die de tsaar en/of Rusland een slechte naam zouden kunnen bezorgen. Daarom moeten Russische teksten eerst langs een werkgroep die tot taak heeft de teksten te controleren. Met de tekst die Zamenhof heeft geschreven moet dat zelfs twee keer gebeuren. De eerste keer om de inhoud te laten controleren. Deze wordt op 2 juni 1887 goedgekeurd. De tweede keer ter goedkeuring om hem te verspreiden. Deze goedkeuring komt op 26 juli 1887. Deze datum is dan ook de verjaardag van het Esperanto.

We gaan nu kijken wat er in *Internationale taal, voorwoord en compleet leerboek* staat. Van de 40 pagina's die het boekje telt besteedt Zamenhof 28 pagina's aan het voorwoord. In dit voorwoord vind je de eerste teksten in de Internationale Taal. Het gaat om bijbelteksten, een brief, twee originele gedichten en één gedicht vertaald uit het Duits. Als laatste vinden we het gebed *Onze Vader*.

Behalve dit voorwoord treffen we in de uitgave acht dezelfde strookjes aan. Door één zo'n strookje te ondertekenen beloof je de taal te gaan leren. Het Complete leerboek voor de Internationale Taal is 6 pagina's groot. Op een apart vel vinden we een woordenboek *Internationale Taal-Russisch*. Het aantal woorden in de Internationale Taal dat in het leerboek en het woordenboek wordt gebruikt is 947. Uit deze 947 vaak erg korte woorden kunnen we een heleboel andere woorden maken. Het is daarom beter om deze 947 woorden *woordstammen* te noemen.

De Franse vertaling van het eerste boek. Zamenhof noemt zich dan nog DR. Esperanto.

De *Internationale Taal* wordt al snel bekend als Esperanto. Als we spreken over het boekje dat we in dit hoofdstuk bespreken, dan zeggen we vaak *het eerste boek*. Het boekje is in de loop van de jaren in veel andere vertalingen uitgekomen. Het is ondermeer vertaald in het Duits, Engels, Pools en Frans. De Engelse vertaling beleeft een valse start. De eerste versie daarvan blijkt zo slecht te zijn, dat Zamenhof persoonlijk de verkoop ervan stopzet. Later verschijnt er een goede vertaling in het Engels.

Het Russische origineel is meerdere malen verbeterd en herdrukt. Met het boekje als beginpunt gaat Zamenhof het Esperanto verder onder de mensen brengen. Op de volgende bladzijden zien we hoe dat gebeurt.

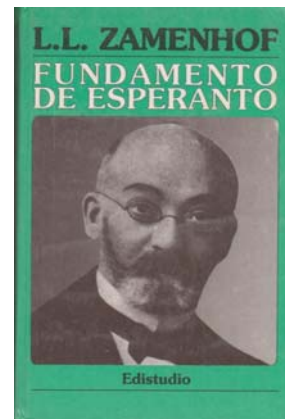
Cursusboek: Esperanto voor beginners.

HET ESPERANTO: GOEDE TIJDEN, SLECHTE TIJDEN

Na het uitkomen van het *Eerste boek* kan Zamenhof het Esperanto op grote schaal onder de mensen gaan verbreiden. Al snel nadat het boekje uit is, verstuurt Zamenhof het naar een flink aantal mensen. Velen van hen zijn enthousiast en sturen Zamenhof een antwoord en hun adres. Die verzamelt alle adressen in adreslijsten. Later maken deze adreslijsten deel uit van een jaarboek. Het heet *jarlibro* en het wordt uitgegeven door Zamenhof zelf (later door de internationale Esperantovereniging UEA). Dit jaarboek verschijnt ook nu nog.

Louis de Beaufront

De Duitse stad Neurenberg heeft als eerste een club van Esperanto-sprekers. Die club gebruikt eerst het Volapük, maar stapt in 1888 over naar het Esperanto. Nog vóór de eeuwwisseling zijn er ook clubs van esperantisten in steden als Moskou (Rusland), Sint Petersburg (Rusland) en Schalke (Duitsland). Al in 1888 verschijnt het eerste tijdschrift in het Esperanto: *La Esperantisto* (*De esperantist*). Eind 19^e eeuw en begin 20^e eeuw zijn er in Frankrijk veel mensen die het Esperanto leren en gebruiken. Daaronder zijn ook veel professoren van universiteiten en schrijvers. Een van de mensen die het Esperanto heeft verbreid is Louis de Beaufront (1855-1935). Louis de Beaufront is zijn schuilnaam, zijn echte naam is Louis Eugène Albert Chevreux. Hij is later overgestapt naar een andere kunsttaal, het Ido.

In de eerste jaren van de 20e eeuw ontstaan er veel landelijke verenigingen van esperantisten. Dit gebeurt bijvoorbeeld in Zwitserland (1903), Duitsland (1906) en de Verenigde Staten (1910). In dezelfde periode zijn er de eerste internationale bijeenkomsten van mensen die het Esperanto spreken. De eerste twee zijn in 1904, in het Franse Calais en het Britse Dover. In 1905 vindt in de Franse stad Boulogne-sur-Mer het eerste grote internationale treffen plaats. Er komen 688 esperantisten uit allerlei landen bij elkaar. Op dit congres blijkt dat het Esperanto als internationale taal goed te gebruiken is. Natuurlijk is ook Zamenhof deelnemer aan het congres. Op de bijeenkomst worden afspraken gemaakt om ervoor te zorgen dat het Esperanto zich goed verder kan ontwikkelen. Zo komt er een boek met de titel *Fundamento de Esperanto* (*Fundament van het Esperanto*). Hierin staan een voorwoord, alle regels van de taal, een aantal oefeningen en een woordenboek. Het boek is samengesteld en geschreven door Zamenhof. Tijdens het congres spreekt men af dat de inhoud niet meer veranderd mag worden. Met dit boek als basis moet het Esperanto zich verder ontwikkelen. Een ander besluit van het congres is de vorming van een *taalcomité*. Deze groep mensen geeft adviezen om de taal op een goede manier te gebruiken.

We hebben al gezien dat er in allerlei landen clubs en landelijke verenigingen opgericht worden. Aan het begin van de 20e eeuw komen er ook allerlei internationale organisaties. Hiervan is de *Universala Esperanto-Asocio (UEA)* de belangrijkste. Ze wordt in 1908 in de Zwitserse stad Genève opgericht en bestaat nog steeds. Het hoofdkantoor van UEA is sinds 1962 gevestigd in Rotterdam.

Tussen 1914 en 1918 woedt de Eerste Wereldoorlog. Het Esperanto heeft het in die jaren moeilijk. Dit komt met name omdat de taal lastig verbreid kan worden. Veel mensen die een belangrijke rol spelen bij de verbreiding van de taal komen om het leven door oorlogsgeweld. In 1917 overlijdt Zamenhof. Toch lukt het mensen om met behulp van het Esperanto internationale contacten te onderhouden. Dit maakt het een stuk makkelijker vermiste personen, waaronder krijgsgevangenen, op te sporen.

Tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog (1918-1939) maakt het Esperanto een bloeitijd door, vooral in Europese landen. Zo zien we in Nederland een bloeiperiode in de jaren 1930. In die tijd gaat het in de westerse wereld en ook in Nederland slecht met de economie. Honderdduizenden mensen zijn werkloos. Velen van hen gaan een cursus Esperanto volgen. Zo verdrijven ze niet alleen de verveling, maar hebben ze ook het gevoel iets zinvols te doen. Esperantocursussen trekken soms vele deelnemers. In Nijmegen bijvoorbeeld doen maar liefst ongeveer 4.000 mensen mee aan een Esperantocursus.

Hoofdkantoor Universala Esperanto-Asocio in Rotterdam

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945) brengt het Esperanto een zware slag toe. In elk land waar het nazi-regime van Adolf Hitler aan de macht is, wordt het Esperanto streng verboden. Heel veel esperantisten worden opgepakt en in *concentratie-kampen* opgesloten. In die kampen sluiten de Nazi's miljoenen mensen op. Mensen van joodse afkomst en mensen die ze gevaarlijk vinden voor hun regering. Miljoenen joodse mensen worden er vermoord. Maar ook weinig politieke gevangenen overleven die kampen. Zamenhof is van joodse afkomst. Dit is de voornaamste reden waarom Hitler het Esperanto verbiedt en esperantisten in concentratie-kampen laat opsluiten. Ook in de Sovjet-Unie, waar Jozef Stalin de baas is, is het Esperanto verboden. Net als tijdens de Eerste Wereldoorlog komen ook in de Tweede Wereldoorlog veel esperantisten om het leven tijdens de strijd.

In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog krabbelt het Esperanto weer langzaam overeind. Dit gaat in het Westen moeizaam. De Verenigde Staten en daarmee het Engels krijgen er veel invloed. Tot op de dag van vandaag is die invloed heel duidelijk te merken. Na het overlijden van Stalin in 1953 mag men in de Sovjet-Unie het Esperanto weer gebruiken en verbreiden. Veel regeringen van Midden- en Oost-Europese landen gaan nog een stap verder. Zij helpen het Esperanto met geld. Ook in Nederland blaast men het Esperanto direct na de Tweede Wereldoorlog nieuw leven in. En met succes! Zo verzorgt de VARA in de jaren 1950 wekelijks een nieuwsuitzending in het Esperanto op de radio. In telefooncellen vind je de instructies hoe je de telefoon moet gebruiken ook in het Esperanto. In 1971 verzorgt de omroep TELEAC een beginnerscursus Esperanto. Deze wordt gepresenteerd door Kees van Kooten en Wim de Bie. Zij zijn vooral bekend van het cabaret.

Links: Cursusboek Esperanto van Teleac

Rechts: Kees van Kooten en Wim de Bie

Vooraf na de Tweede Wereldoorlog neemt het Esperanto in veel landen buiten Europa een grote vlucht. In China en Brazilië bijvoorbeeld leren vele duizenden mensen deze internationale taal. Dat is ook het geval in Aziatische landen als Iran en Japan en in Afrikaanse landen als Togo, Kameroen en Nigeria.

Een belangrijke persoon voor het Esperanto na de Tweede Wereldoorlog is de Kroatische jurist Ivo Lapenna (1909-1987). Hij zorgt ervoor dat het Esperanto en Zamenhof officiële erkenning krijgen bij de Verenigde Naties. Lapenna kan ook heel goed toespraken houden. Hij is zelfs volgens velen de beste redenaar die de esperantisten ooit hebben gehad. Zijn sterfdag is opmerkelijk: 15 december 1987. De datum 15 december is namelijk ook de geboortedag van Zamenhof. In 1987 vierden de esperantisten het 100-jarig bestaan van de internationale taal.

Ivo Lapenna (1909-1987)

In 1989 valt in Berlijn de Muur die de stad sinds 1961 in tweeën deelt. De communistische regering van de Duitse Democratische Republiek (DDR) liet deze muur bouwen om de grote stroom mensen te stoppen die naar de Bondsrepubliek Duitsland vluchtten. In 1989 staat de DDR-regering onder een enorme druk van massale protesten. Duizenden burgers vluchtten naar het Westen. Daarom kan de regering niets anders doen dan de Berlijnse Muur openen. In 1990 houdt de DDR op te bestaan en wordt Duitsland weer één staat. In datzelfde jaar wordt ook de Sovjet-Unie ontbonden.

Dit heeft weer tot gevolg dat in veel Midden- en Oost-Europese landen de communistische regering plaats maakt voor een nieuwe regering. Andere landen krijgen hun onafhankelijkheid terug, zoals Estland, Letland en Litouwen. Dit alles heeft grote gevolgen voor het Esperanto in die landen. Eerst kregen mensen en verenigingen die het Esperanto gebruiken veel geld van de staat. Nu is dit niet meer het geval. Mensen die bijvoorbeeld de taal onderwijzen, verliezen hun betaalde baan. Verenigingen raken door geldgebrek veel leden kwijt. Sommige verenigingen houden zelfs op te bestaan. Ook de internationale vereniging UEA verliest in die tijd veel leden uit Midden- en Oost Europa.

In de loop van de jaren 1990 leren de mensen in landen als Polen, Hongarije, Bulgarije en Litouwen te leven op een meer westerse manier en leren ze zich op westerse wijze te organiseren. Hoe mensen leven kun je onder meer zien aan hun kleding, de tv programma's waar ze het liefst naar kijken, de muziek waar ze het liefst naar luisteren enzovoort. Als hun keuze steevast valt op westerse kleding, tv-programma's, muziek, enzovoort, dan kun je zeggen dat ze er een westerse levenswijze op nahouden. Ze leren zelf te bepalen waar ze hun geld aan uitgeven. Ze kunnen ook zelf een vereniging runnen die zich met het Esperanto bezighoudt. Zo kunnen ze het Esperanto weer een duwtje in de rug geven.

De komst van het internet heeft voor het Esperanto gunstige gevolgen. gaan Overal in de wereld gaan veel mensen via het internet een cursus Esperanto volgen. Veel sites zijn volledig in het Esperanto. Via e-mail, chatboxen, discussie-sites en sites als Facebook hebben esperantisten heel gemakkelijk contact met elkaar.

Het Esperanto is verreweg de meest gebruikte plantaal. Hoevéél mensen in de wereld tegenwoordig het Esperanto gebruiken is moeilijk te zeggen. Dit komt bijvoorbeeld omdat veel Esperantosprekers geen lid zijn van een vereniging die zich met het Esperanto bezighoudt. Van veel andere mensen is nergens vastgelegd dat ze op de een of andere wijze het Esperanto gebruiken. De meest gemaakte schatting is dat er ongeveer 1,5 miljoen Esperantisten zijn. Dit kunnen mensen zijn die de taal heel goed kunnen spreken en schrijven. Maar men telt ook mensen mee die de taal maar een heel klein beetje kennen.

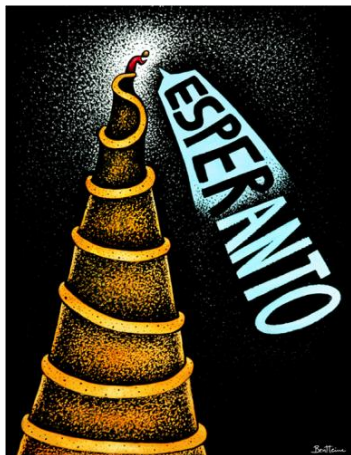
Hoe zit de taal eigenlijk in elkaar? Hoe ziet hij eruit? En hoe klinkt hij? In het volgende hoofdstuk kun je dat allemaal lezen.

PROEVEN AAN HET ESPERANTO

Nu kijken we naar het Esperanto zelf. Om te beginnen verschilt het Esperanto-alfabet van het Nederlandse. De letters Q, W, X en Y komen niet voor. Wel heeft het alfabet van het Esperanto zes letters die niet in het Nederlandse alfabet zitten, namelijk Ĉ, Ĝ, Ĥ, Ĵ,Ŝ en Ŭ. Alle letters worden altijd op dezelfde manier uitgesproken. Iedere geschreven letter wordt uitgesproken. We zeggen daarom dat de taal *fonetisch* is. De meeste letters hebben dezelfde uitspraak als in het Nederlands, behalve de volgende:

C als in <i>tsunami</i>	Ĉ als in <i>chipkaart</i>
G als in het Engelse <i>good</i>	Ĝ als in <i>jazz</i>
Ĥ als de Nederlandse G	Ĵ als in <i>jury</i>
Ŝ als in <i>show</i>	U als in <i>toen</i>
Ŭ als de W in het Engelse <i>welcome</i>	

In elk woord van tenminste twee lettergrepen valt de klemtoon op de voorlaatste lettergreep. In het Nederlands zeggen we bijvoorbeeld *katholiek*, in het Esperanto zeggen we *katoliko*.

Lidwoorden

In het Nederlands kennen we de woordjes *het*, *de* en *een*. Het Esperanto gebruikt voor *het* en *de* het woordje *la*. Voor *een* is er geen woordje in het Esperanto. Zo vertaalt je *het plein* als *la placo*, *de auto* als *la aŭto* en *een merel* als *merlo*.

Zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden

In het Esperanto kun je heel goed zien welke soorten woorden in een zin staan.

Alle namen van mensen, dieren en zaken eindigen op een *o* (zelfstandige naamwoorden).

Noem je een eigenschap van een mens, een zaak of een dier, dan eindigt dat woord op een *a* (bijvoeglijke naamwoorden).

Woorden die eindigen op een *e* (bijwoorden) zeggen op hun beurt weer meer over de woorden eindigend op *a*.

Bijvoorbeeld: *Water: Akvo.*

Warm water: Varmā akvo.

Lekker warm water: Agrable varma akvo.

We maken een meervoud van de woorden die eindigen op *o* en *a* door er een *j* achter te zetten. *De hoge boom* vertalen we als *La alta arbo*, *de hoge bomen* als *La altaj arboj*.

De letter *n* is bij woorden die op *o*, *a*, *oj* of *aj* eindigen belangrijk. Daaraan kun je zien dat die woorden het lijdend voorwerp zijn. Zo vertalen we *De jonge man ziet een grote hond* als: *La juna viro vidas grandan hundon*. En we vertalen *Die tropische plant heeft gele bloemen* als: *Tiu tropika planto havas flavajn florojn*. Door deze manier van woorden maken kun je de volgorde van de woorden makkelijk wijzigen. Maar nog altijd is de zin helemaal goed en iedereen begrijpt hem. Zo kunnen we het laatste voorbeeld ook schrijven als: *Havas florojn flajvajn tiu tropika planto*.

De letter *n* wordt ook gebruikt wanneer je duidelijk wilt maken dat iets of iemand een bepaalde richting uit gaat. De zin *Ik wandel in het park* vertalen we door *Mi promenas en la parko*. Zeggen we in het Nederlands *Ik wandel het park in*, dan is dat in het Esperanto *Mi promenas en la parkon*. Het zinnetje *Ze gaan naar huis* wordt in de internationale taal *Ili iras hejmen*.

Werkwoorden

In het Esperanto schrijf je een werkwoord in alle persoonsvormen op dezelfde manier. Bijvoorbeeld: In het Nederlands zeggen we: *Ik fiets, jij fietst, hij fietst, wij fietsen, jullie fietsen, zij fietsen*. In het Esperanto zeggen we: *Mi biciklas, vi biciklas, li biciklas, ni biciklas, vi biciklas, ili biciklas*.

Een werkwoord eindigt op *is* als de zin in de verleden tijd staat. Bijvoorbeeld: *Vorig jaar stierven er veel vlinders* wordt: *Pasintjare mortis multaj papilioj*.

In de toekomstige tijd eindigt een werkwoord op *os*: *De komende maanden zullen veel vlinders sterven* vertalen we in: *En la venontaj monatoj multaj papilioj mortos*. De gebiedende zin *Kom op tijd!* is in het Esperanto *Venu ĝustatempe!*.

En de zin *Als ik rijk was zou ik een villa kopen* wordt in het Esperanto: *Se mi estus riĉa, mi aĉetus vilaon*.

Je kunt in het Esperanto gemakkelijk nieuwe woorden maken. We hebben het woord *boom* al genoemd, dat in het Esperanto *arbo* is. Een bos vertalen we als *arbaro*. Zetten we aan het begin van het woord er nog een paar letters bij dan krijgen we het woord voor *oerwoud*: *praarbaro*.

Een ander voorbeeld van hoe je met allerlei voorvoegsels en achtervoegsels nieuwe woorden kunt maken: *De ouders van een klasgenote van mij hebben een afwas-machine*: *La gepatroj de samklasanino mia havas manĝilarlavilon*. Je ziet: dit is ook in het Esperanto een aardig lange zin. Maar in het Esperanto kun je toch met weinig woorden veel zeggen. Kijk maar eens naar deze Nederlandse zin: *Toen ze op het punt stond om weer naar huis te gaan, zag ze dat het heel hard begon te regenen*. In het Esperanto kunnen we precies hetzelfde zeggen met deze zin: *Reironte hejmen ŝi vidis ke ekpluvegas*.

Het Esperanto heeft ook zo zijn "instinkers". We noemen ze ook wel *valse vrienden*. Kijk maar eens naar deze twee zinnen: *De poes likt haar vacht schoon: La katino likas sian felon pura*. En dan deze zinnen: *Het dak van het oude huis lekt: La tegmento de la malnova domo likas*. Je ziet het: het Nederlandse *likken* is in het Esperanto *leki*, en het Nederlandse *lekken* is *liki* in het Esperanto.

Een Duitser die Esperanto leert heeft ook zo zijn valse vrienden. Het Duitse woord *alt* (oud) is niet *alta* in het Esperanto. *Alt* is in het Esperanto *maljuna*.

Het woord *alta* in het Esperanto betekent in het Duits *hoch*.

We hebben al gezien dat we in het Esperanto gemakkelijk nieuwe woorden kunnen maken door woorden of stukjes van woorden aan elkaar te plakken. Maar soms krijg je op die manier een erg lang woord. Voor iemand die bijvoorbeeld een gedicht of een songtekst maakt kan dat onhandig zijn. Zo iemand kan dan andere woorden gebruiken. Dit kunnen al bestaande woorden zijn, maar hij kan ook nieuwe woorden bedenken. Zo kun je *langzaam* vertalen als *malrapida*, maar ook als *lanta*. *Oud* is niet alleen *maljuna*, maar ook *olda*. Een dichter of een liedjesschrijver kan ook een letter door een ' (apostrof) vervangen om zijn tekst in het goede ritme te krijgen. Hij mag dat doen met een o aan het einde van een woord en met de a in *la*. Hij kan *aan het begin van het leven* vertalen als *En la komenco de la vivo*, maar ook als *En l' komenc' de l' viv'*.

Het Esperanto is een levende taal. Woorden worden niet meer gebruikt, maar er komen ook nieuwe woorden bij. Zo kun je ook in het Esperanto over de nieuwe ontwikkelingen van onze tijd schrijven. Kijk maar eens naar dit bericht. Het komt van de site van het Jeugdjournaal.

SCAN EEN ZEBRA

maandag 11 april 2011

Hoe hou je zebra's uit elkaar? Simpel, gewoon scannen. Amerikaanse wetenschappers hebben een scansysteem voor zebra's ontwikkeld. Met hulp van één foto kan een zebra daarna altijd herkend worden.

Hoe werkt het? Maak een foto van de zijkant van de zebra, trek er een rechthoek omheen en een computersysteem maakt er vervolgens een barcode van met strepen en punten. Het systeem kan gebruikt worden om de dieren in het wild te volgen. Wetenschappers hopen zo meer over de natuur te weten te komen.

Eigenlijk ligt het best voor de hand. Van alle dieren lijken zebra's natuurlijk het meest op barcodes. Maar er is ook een vergelijkbaar systeem voor andere dieren. Pinguïns, schildpadden en neushoorns kunnen op een vergelijkbare manier gescand worden.

Barcode

QR-code

SKANU ZEBRON

Lundo, la 11-an de aprilo 2011

Kiel oni distingas zebrojn? Facile, simple skanu. Usonaj sciencistoj evoluigis skansistemon. Helpe de unu foto oni poste ĉiam rekonos zebrojn.

Kiel ĝi funkcias? Faru foton de la flanko de la zebro, metu rektangulon ĉirkaŭ ĝi kaj komputila sistemo poste faros striokodon el ĝi kun strioj kaj punktoj. La sistemon oni povas uzi por sekvi la bestojn en la sovaĝo. Sciencistoj ĉi-pere esperas ekscii pli multe pri la naturo.

Fakte estas sufiĉe memkompreneble. De ĉiuj bestoj zebrojn kompreneble plej similas al striokodoj. Sed estas ankaŭ komparebla sistemo por aliaj bestoj. Pingvenojn, testudojn kaj rinocerojn oni povas skani laŭ simila maniero.

TAAL ZONDER GRENZEN

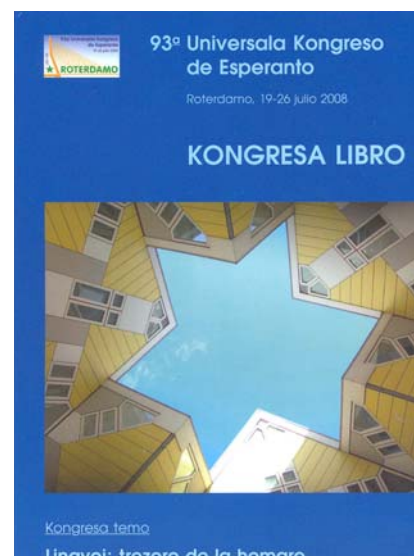
We laten je nu zien wat je met de internationale taal Esperanto allemaal kunt doen. Dat is meer dan je op het eerste gezicht misschien zou zeggen.

Al vanaf de beginjaren van het Esperanto gebruiken esperantisten de internationale taal om elkaar brieven te schrijven. Die mensen komen meestal uit verschillende landen. Die mensen leren je van alles over het land waar ze in wonen. Je kunt met elkaar van alles ruilen, zoals ansichtkaarten of postzegels. Via internet kun je tegenwoordig bijvoorbeeld ook muziek, foto's of video's uitwisselen. Of je kunt met elkaar telefoneren, chatten of "skypen". Esperantisten, die via brieven of het internet contact met elkaar hebben, besluiten soms bij elkaar op bezoek te gaan.

Tutmonda Esperantista Junulara Organizo (wereldwijde esperantistenjongerenorganisatie), kortweg TEJO, geeft regelmatig een boek uit met de titel *Pasporta Servo*. Hierin staan honderden adressen in tientallen landen van esperantisten bij wie je kunt logeren. Esperantisten die elkaar via brieven of internet hebben leren kennen en elkaar opzoeken, worden soms goede vrienden. Het komt zelfs voor dat ze een relatie met elkaar krijgen en vervolgens trouwen. Zo kan het gebeuren dat een Zweedse man trouwt met een vrouw uit Oekraïne. Krijgt het paar kinderen, dan hebben die soms het Esperanto als hun tweede of derde moedertaal. Behalve het Esperanto leren ze gelijktijdig het Zweeds en het Oekraïens.

Reclame voor tweede Universala Kongreso de Esperanto.

Congresboek UK

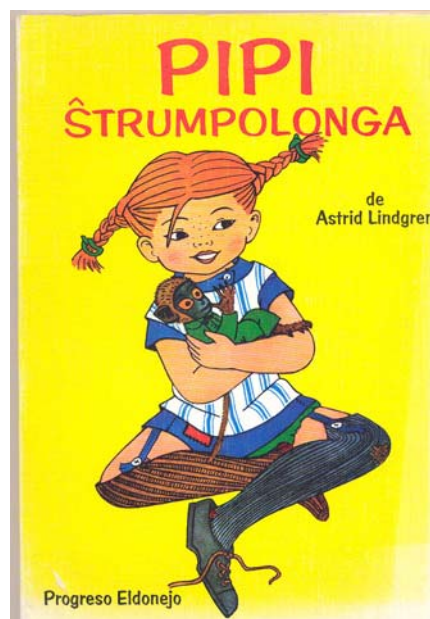
Esperantisten ontmoeten elkaar ook tijdens internationale bijeenkomsten. De grootste internationale bijeenkomst is het *Universala Kongreso de Esperanto (UK)*. Het congres vindt ieder jaar eind juli of begin augustus plaats, telkens in een ander land. Het duurt een week. Gelijktijdig met dit congres in het groot wordt vaak een congres in het klein gehouden, speciaal voor kinderen. Het heet *Internacia Infana Kongreseto* (Internationaal Kindercongresje). De laatste keer dat het UK in Nederland wordt gehouden was in 2008. Er komen dan 1845 mensen uit ruim zestig landen bijeen in het World Trade Center in Rotterdam. Het grootste UK ooit is dat van 1987. Het Esperanto bestaat dan honderd jaar. 5946 Esperantisten uit de hele wereld komen in de Poolse hoofdstad Warschau bij elkaar.

Houd je niet van dergelijke grote bijeenkomsten? Je kunt het hele jaar door een keuze maken uit ontmoetingen in en buiten Nederland. Zo zijn er het Faulhaber-weekend in Nederland of het Internacia Festivalo in Duitsland.

Je kunt veel liedjes met teksten in het Esperanto vinden. JoMo (Frankrijk), Ĵomart kaj Nataŝa (Zweden) en Mikaelo Bronŝtejn (Rusland) zijn met hun liedjes in het Esperanto bekend geworden onder gebruikers van de taal. Ook zijn er artiesten die het Esperanto niet spreken en toch een nummer opnemen in de taal. Zo brengt Rob de Nijs in 1988 een cd-single uit met het nummer *Unu voĉ' tutmonda*. In het Nederlands heeft hij het nummer op de plaat gezet onder de titel *Wereldwijd één stem*. Er zijn ook speelfilms waarin het Esperanto voorkomt, gesproken of geschreven. Dat is bijvoorbeeld het geval in *The Great Dictator (De Grote Dictator)* van Charlie Chaplin. In deze film zijn teksten in het Esperanto te zien op bordjes.

Dalai Lama met Kuifje-stripboek in het Esperanto.

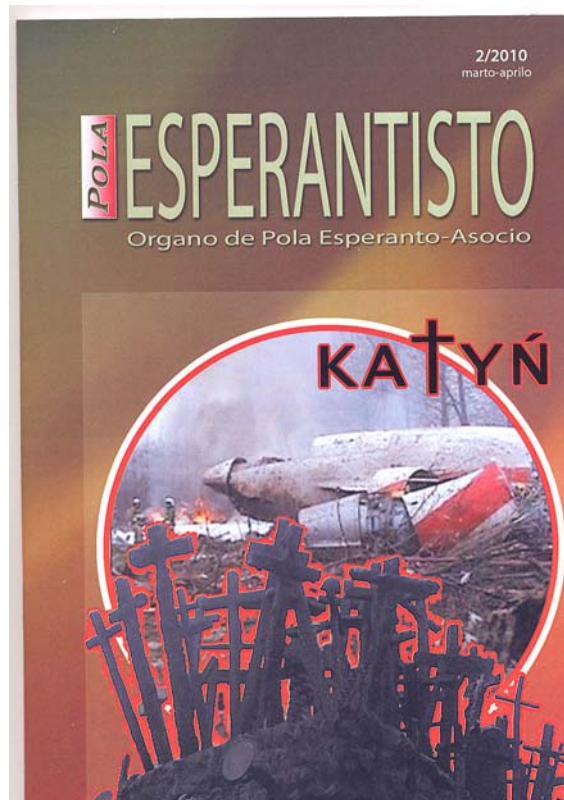
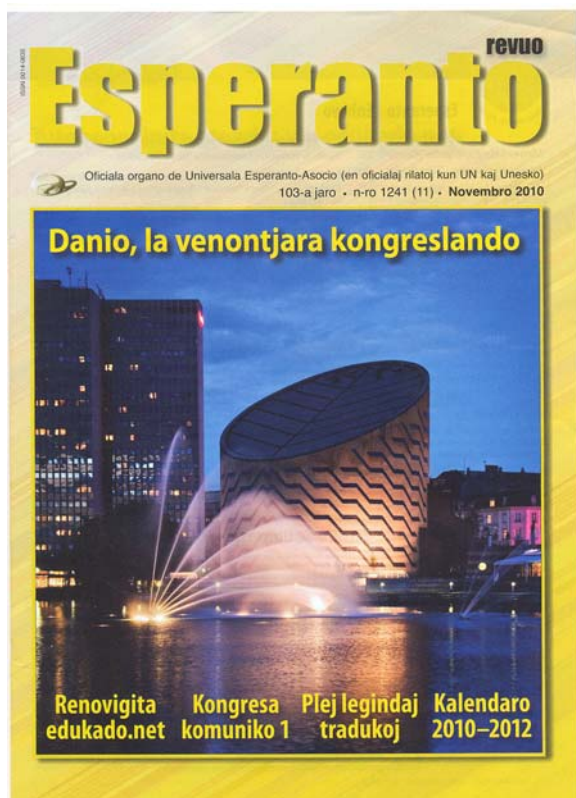

Pippi Langkous in Esperanto.

Boeken zijn er te kust en te keur in het Esperanto, voor kinderen zowel als voor volwassenen. Er zijn veel boeken die direct in het Esperanto zijn geschreven. Maar er zijn ook veel boeken uit een andere taal in het Esperanto vertaald. Van het boek Pippi Langkous van Astrid Lindgren bijvoorbeeld is een vertaling verschenen onder de titel *Pipi Ŝtrumpolonga*. Ook stripboeken over Asterix en Obelix zijn in het Esperanto vertaald. Volwassenen kunnen kiezen uit vele duizenden romans, gedichten, kookboeken, wetenschappelijke boeken, leerboeken, woordenboeken, het is er allemaal. Dankzij al die boeken in het Esperanto kom je veel te weten over landen die je anders nooit zou leren kennen. Dat geldt natuurlijk ook voor de persoonlijke contacten waarover we het al hebben gehad. Daarbij hoor je alles "uit de eerste hand".

Tijdschriften in het Esperanto zijn er in allerlei soorten. Het in Duitsland gemaakte en in België uitgegeven blad *Monato* geeft achtergrondinformatie bij van alles wat in het nieuws is. *Revujo Esperanto* is het officiële blad van UEA. Het houdt de lezers op de hoogte van wat er allemaal gebeurt in de wereld van de esperantisten. Ook blinde en slechtziende esperantisten hebben hun tijdschrift, *Esperanta Ligilo*. Het wordt al sinds 1904 in het blindenschrift braille uitgegeven. Daarmee is het blad het oudste tijdschrift ter wereld dat in braille verschijnt.

Ook op de computer en het internet heeft het Esperanto zijn plekje gevonden. Je kunt bijvoorbeeld googlen in het Esperanto. Er zijn ook veelgebruikte programma's die in het Esperanto zijn vertaald. Het kantoorprogramma *OpenOffice.org* en het internet-programma *Firefox* zijn daar voorbeelden van. Op het internet zijn er tal van esperantocursussen, podcasts, video's, sites en discussiegroepen over of in het Esperanto. Veel esperantisten onderhouden ook levendige contacten met behulp van *Live*, *Facebook*, *YouTube*, *Twitter* en andere zogenoemde 'sociale netwerken'.

Tijdschriften in het Esperanto

Voordat het internet aan zijn opmars begint, is het voor veel esperantisten moeilijk mensen te vinden waarmee ze de taal kunnen oefenen en gebruiken. In die tijd worden veel Esperanto-clubs opgericht. Ook nu het internet een vaste plaats in ons dagelijks leven heeft gekregen zijn er verschillende clubs actief. In ons land vind je ze bijvoorbeeld in Alkmaar, Haarlem, Eindhoven, Groningen, Nijmegen en Rotterdam. In Nederland kennen we verder *Nederlanda Esperanto-Junularo (NEJ)*. Deze vereniging is actief voor jongeren die het Esperanto leren en gebruiken. Veel Esperanto-clubs geven een clubblad uit. Sommige van die bladen hebben lezers in meerdere landen. Dit geldt ook voor bladen van landelijke esperantoverenigingen. Voorbeelden daarvan zijn *Litova Stelo* (Litouwen) en *Pola Esperantisto* (Polen).

Als je het Esperanto kent, is het vaak makkelijker om andere vreemde talen te leren. Omdat het Esperanto in vergelijking met veel natuurlijke talen een eenvoudige, logische grammatica heeft is makkelijker te zien hoe de taal in elkaar zit. Door deze manier van logisch denken begrijp je vaak ook sneller de grammatica van andere vreemde talen. Dat laten meerdere wetenschappelijke studies zien.

Zo zie je dat je heel veel met en in het Esperanto kunt doen. Maar zal dat in de toekomst ook nog zo zijn? In het volgende hoofdstuk lees je het.

HEEFT HET ESPERANTO EEN TOEKOMST?

Er zijn verschillende redenen om te bedenken waarom het Esperanto geen toekomst heeft. In Nederland zijn er naar schatting ongeveer duizend esperantisten. Het Engels is voor internationale contacten veruit de belangrijkste taal. Het Esperanto speelt niet of nauwelijks een rol. Internationale documenten van bedrijven zijn doorgaans in het Engels geschreven. Veel mensen weten niet dat het Esperanto bestaat. Anderen hebben er wél van gehoord, maar willen er niets mee te maken hebben. Ze denken dat het Esperanto alle andere talen wil verdringen. Andere mensen vinden dat het Esperanto te veel op andere Europese talen lijkt en daarom bijvoorbeeld voor Aziaten moeilijk te leren is. Weer anderen denken zeker te weten dat het Esperanto geen eigen cultuur heeft.

Er zijn ook redenen te bedenken waarom het Esperanto wél een toekomst heeft. Het is een levende taal. Woorden raken in onbruik, andere komen erbij. Voorbeelden zijn *dizajno* (ontwerp, design), *manaĝero* (manager) en *kraŝi* (crashen). Bij de VN en de Unesco heeft het Esperanto erkenning gevonden. De UEA heeft officiële relaties met beide organisaties. In landen als Japan, Brazilië en China zijn vele duizenden esperantisten. In China wordt de taal op veel universiteiten geleerd. De taal is door zijn grammatica en spelling juist voor Aziaten veel makkelijker te leren dan het Engels. Esperantisten willen natuurlijke talen en hun cultuur in stand houden. Het Esperanto heeft een uitgebreide eigen cultuur in de vorm van boeken, bladen, muziek, toneelstukken, enzovoort. Wetenschappers als de Nederlander Marc van Oostendorp en de Britten John Wells en Humphrey Tonkin bestuderen niet alleen de taal, maar spreken hem ook vloeiend.

Een goede manier om een eigen mening te vormen over de vraag of het Esperanto een toekomst heeft is door de taal te leren. Als je dat gedaan hebt, vind je misschien dat het nooit een neutrale internationale taal kan worden. Of misschien geniet je ervan en geef je alle mensen gelijk die deze taal geleerd hebben en gebruiken. Dan wil je er misschien zelf toe bijdragen dat de taal een mooie toekomst tegemoet gaat.

AANTEKENINGEN

MEER OP INTERNET

Op de website van het Centrum voor Mondiaal Onderwijs vind je nog meer onderwerpen die je kunnen helpen bij je werkstuk of spreekbeurt.

Je vindt daar **tips** over hoe je het beste een werkstuk kunt opzetten of hoe je het beste je spreekbeurt kunt inkleden.

Ga naar www.cmo.nl of www.maak-een-werkstuk.nl.

SCRIPTIESERVICE

De Scriptieservice Mondiaal Onderwijs richt zich op leerlingen vanaf 10 jaar. In de reeks zijn meer dan 85 onderwerpen opgenomen over Derde Wereld, Vrede, Milieu en Mensenrechten.

Elk pakket bestaat uit 24 pagina's tekst, foto's, tekeningen, strips en/of cartoons. Op de website van het CMO staat een handleiding voor het maken van een scriptie/werkstuk.

De versie op papier te bestellen bij:

Centrum voor Mondiaal Onderwijs

Postbus 9108
6500 HK Nijmegen
tel. 024-3613074
e-mail: cmo@fm.ru.nl
<http://www.cmo.nl>

